

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת בא תשע"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ע"ז

וצריך ביאור למה המשקוף רומז לאברהם. ובמדרש (שם א-ל) שאברהם גדול בגרים, וכשם שהמשקוף גבוה, כך היה גדול שבאבות ע"כ. ולא ביאר במה היה גדול משאר האבות, ומצינו לעומת זה כי יעקב היא בחיר האבות (ב"ר עו-א).

ונראה כי הנה גזירת הגלות היתה, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם, ארבע מאות שנה (בראשית טו-ג), ובני ישראל לא היו במצרים אלא ר"י שנה, ואם כן יצאו ממצרים קודם הזמן. אבל באמת הכתוב העיד, ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים (אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם. רש"י), שלשים שנה וארבע מאות שנה (יב-מ). וברש"י ביאר דמשנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, ושלשים שנה היו משנגזרה גזירת בין הבתרים עד שנולד יצחק ע"ש. ואכתי חסר ביאור, דמה לנו מתי נגזרה הגזירה, הא קיום הגזירה היה רק משנולד יצחק, כי גר יהיה זרעך, ומאז ליכא ארבע מאות שנה.

וברמב"ן כתב כי הפשט המחזור מן הכל הוא שנאמר, כי הגזירה היתה ארבע מאות שנה מן היום ההוא [של ברית בין הבתרים], והשלשים שנה האלו הם תוספת עליהם בעון הדור ההוא. כי אם נגזר על האדם בחטאו גלות וענוי שנה או שנתים, והוא יוסיף על חטאתו פשע בהם, יוסיפו עליו שבע על חטאותיו וגלות ויסורין כהנה וכהנה, שאין ענשו הראשון הבטחה לו שלא יענש בעון שיעשה וכו'. ומן הידוע שהיו ישראל במצרים רעים וחטאים מאד, ובטלו גם המילה, דכתיב (יחזקאל כח) וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי איש את שקוצי עיניהם לא השליכו

בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שיהיה לבית אבות שה לבית וגו' (יב-ג). הנה מצות קרבן פסח משונה בדיניה משאר הקרבנות, הן בהקרבנה והן באכילתה. ובודאי יש בזה סודות רבות כמו שהקרבנות עצמם יש בהם סודות, מכל מקום בודאי יש בזה גם ביאור על דרך פשט ורמז ודרוש.

א מצוה לשחוט הפסח בחבורה, ולדעת רבי יהודה (פסחים צא) אין שוחטין את הפסח על היחיד, ולדעת רבי יוסי על כל פנים משתדלין לכתחלה שלא לשחטו על היחיד (רמב"ם ה' פסח ב-ב). ב בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה (יב-טו). וברש"י בחבורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חבורות ויחלקוהו. ג ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל (יב-ו). ובמשנה (פסחים סד) הפסח נשחט בשלש כתות, שנאמר קהל ועדה וישראל. ואמרו (שם) דזה היה מעשה נסים, שפעם נמצאו שם ששים רבוא זוגי כליות כפלים כיוצאי מצרים, ואין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה בני אדם ע"ש. וצריך ביאור טעמו, דהא לא עביד קוב"ה ניסא למגנא. ד) ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש (יב-ח). וזה משונה משאר קרבנות שנאכלין ליום ולילה, וכאן רק בלילה. ושאר קרבנות נאכלין בכל מאכל, וכאן צלי אש דייקא.

ה בפסח מצרים ניתוסף עוד מצוה, ולקחתם אגודת אזור וטבלתם בדם אשר בסף, והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות וגו' (יב-כב). וצריך ביאור טעמו. ובמדרש (שמ"ר יז-ג) אל המשקוף בזכות אברהם, ואל שתי המזוזות בזכות יצחק ויעקב, ובזכותם ראה את הדם ולא יתן המשחית ע"כ.

וכו'. ועל כן ארך גלותם שלשים שנה. והיה ראוי שיתארך יותר, אלא שצעקו והרבו תפלה ע"כ.

ועל דרך זה כתב גם השל"ה (מסכת פסחים מצה שמורה בד"ה חישב את הקץ לעשות), דהגזירה היתה ארבע מאות שנה מברית בין הבתרים, וניתוסף עוד שלשים שנה עבור חטא מכירת יוסף. והיא על פי מה שאמרו (שבת י'): אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, לעולם אל ישנה אדם בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. והקשו בתוספות ואף על גב דבלאו הכי נגזר דכתיב ועבדום וענו אותם, שמא לא היה נגזר עליהם עיניו כל כך אלא על ידי זה, שהרי ארבע מאות שנה התחילו קודם משנולד יצחק שלשים שנה עכ"ל. וביאורו דהגזירה היתה ארבע מאות שנה מברית בין הבתרים, רק שאחר כך חטאו ביוסף, ומכח גלגול יוסף נגזר שלשים שנה יותר, כי מלידת יוסף עד עמדו לפני פרעה שלשים שנה, כדכתיב (בראשית מא-מ) ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה, ואז נגזר עוד שלשים שנה ע"ש.

ומבואר מדבריו, דלולא חטא מכירת יוסף, היו חושבין הארבע מאות שנה מברית בין הבתרים, והיו יוצאים ממצרים שלשים שנה קודם, אלא חטא מכירת יוסף גרמה שניתוסף להם עוד שלשים שנה. ויש לומר בטעמו, דלכאורה הרי הגזירה היתה כי גר יהיה זרעך, ואיך נוכל לחשוב ימי הגירות מברית בין הבתרים קודם לידתו. אך בהיות שכאשר שמע אברהם גזירה זו על בניו, הצטער הוא עצמו כל ימיו על זה, ובגזירה זו של גר יהיה זרעך נתענה נפש אברהם באהבתו להם, על כן גם ימים אלו נכנסו בחשבון של עינוי, והיו חושבין ארבע מאות שנה מעת גזירת ברית בין הבתרים. אלא שניתוסף עליהם אחר כך עוד שלשים שנה בשביל חטא מכירת יוסף.

*

ובזה יתבאר מה שמצינו במשה רבינו כאשר ראה שני אנשים עברים נצים, ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר (ב-ג). וברש"י דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין, אמר מעתה, שמא אינם ראויין להגאל. ואמר אכן נודע הדבר, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אבל

רואה אני שהם ראויים לכך (שמו"ר א-ל) ע"כ. ולכאורה הרי היה בהם עבירות חמורות יותר, שעבדו עבודה זרה (רש"י יב-ו), וביטלו גם מצות מילה (שם), ולמה חשש רק בשביל דלטוריא שיש ביניהם.

אמנם הכוונה כי משה השיג שבחטא מכירת יוסף ניתוסף עליהם עוד שלשים שנה גלות. אך אי היו ישראל מתקנים מתחלה חטא זה, לא היו נרדים ישראל עוד שלשים שנה, והיו ראויין להגאל בכלות הארבע מאות שנה מברית בין הבתרים. ומהו התיקון על חטא זה, חרטה על העבר וקבלה על להבא, להרבות האהבה בין אדם לחבירו, וכמצות ה' ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט-ח). אך משראה בישראל רשעים דלטורין, ואוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, ואם כן חטא מכירת יוסף במקומה עומדת, ואם כן לא יהיו ראויין לגאול בכלות הארבע מאות שנה, אלא יתוסף עליהם עוד שלשים שנה.

*

ועל דרך זה יתבאר גם כן, מה שהתאונן משה ואמר לה', למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתי (ה-כב). וברש"י ואם תאמר מה איכפת לך, קובל אני על ששלחתי (שמו"ר ה-כב) ע"כ. והדברים הם משוללים הבנה. אך יש לומר, כי באמת עדיין לא בא זמן גאולתם, כי מלידת יצחק יש ארבע מאות שנה, ויש עליהם חוב עוד שלשים שנה עבור חטא מכירת יוסף, והיו עדיין קודם הזמן, ולמה זה שלחתי. ועל זה בא התשובה, כי ה' מונה הארבע מאות שנה מברית בין הבתרים, ושפיר נשלם הזמן. אך הלא הגזירה היתה רק על זרעו, כי גר יהיה זרעך, ועדיין לא נולד אז יצחק. אך בהיות שאברהם אבינו מגודל אהבתו לישראל הצטער על צרתם, שפיר נחשב גם ימיו מכלל העינוי, וממילא נשלם הזמן. אבל אם אתה אומר לי מה איכפת לך צרת אחרים, הלא אין אתה בשיעבוד, אם כן אין לחשוב גם שנותיו של אברהם בכלל השיעבוד, דמה איכפת לך, הא אין הוא בכלל הגזירה, ואם כן למה זה שלחתי, הא עדיין לא נגמר הזמן, דיש לחשוב רק מלידת יצחק.

*

והנה מצות הפסח היא מן הכבשים ומן העזים (יב-ה). ומבואר ביד דוד בפרשתנו טעם לשבח, כי בברית

הקרבת פסח באים להורות על חשיבות האחדות, ששוחטו בחבורה, וימנו רבים יחד עליו, וגם באכילתו לא יתחלקו לשתי חבורות. ובפסח מצרים לקחו אגודת אזור, כי האגודה מורה על האיחוד יחד. והאזור רומזת על העונה, שישפיל עצמו מגאותו כאזור (רש"י ויקרא יד-ד, במדבר כ-ו), כי עיקר המניעה של התחברות יחד היא במה שמתגאה אחד יותר על חבירו, אבל כאשר משפיל עצמו כאזור, אז האגודה היא בשלימות.

וזהו הענין שנצטוו לשוחטו רק בשלש כתות, וידחקו אלפי ישראל יחד בעזרה, עד שנצרכו לנס שיוכל העזרה להכילם, דאיתא בגמרא (סנהדרין ז.) ההוא דהוה קאמר ואזיל, כי רחימתין הוה עזיזא [כשאהבתינו היתה עזה ביני לאשתי], אפותיא דספסירא שכיבן [על רוחב הסיף היינו שוכבים שנינו], השתא דלא עזיזא רחימתין, פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן. אמר רב הונא קראי כתיבי וכו' ע"ש. ועל כן בהקרבת הפסח דייקא שרומז על רחימתין עזיזא, יכולים לדחוק יחד גם במקום צר, אפותיא דספסירא שכיבן.

*

והנה בגאולה העתידה נאמר, אני ה' בעתה אחישנה (ישעיה ס-בב). ואמרו (סנהדרין צח.) רבי יהושע בן לוי רמי כתיב בעתה וכתוב אחישנה. ומשני זכו אחישנה, לא זכו בעתה ע"ש. ויש לומר בזה עוד, דהנה הכתוב אומר ביציאת מצרים, ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי (שמות יט-ד). וברש"י (שם) מפוזרים היו בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשבאו ליסע ולצאת, נקבצו כולם לרעמסס ע"כ. ושוב אמר הכתוב בפרשתנו (יב-לז) ויסעו בני ישראל מרעמסס סוכתה כשש מאות אלף רגלי וגו'. וברש"י ק"כ מיל היו, ובאו שם לפי שעה, שנאמר ואשא אתכם על כנפי נשרים ע"כ. ומבואר מזה דנעשה להם נס בכפליים, שהיו מפוזרים בכל ארץ מצרים ונתקבצו בדרך נס יחד לרעמסס, ושוב אחר זה נעשה להם נס, ונסעו בשעה קלה מרעמסס עד סוכות.

ונראה דזהו הענין שאמר משה לפרעה, נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלקינו (ה-א). ולכאורה למה בחר משה להציע דרך שלשת ימים דייקא. ולא עוד אלא שלא עמד בדיבורו, וגם לא היה דעתו על זה מלכתחלה. אך הכוונה כי משה השיג כי ביציאתם ממצרים יתהווה להם נס ללכת ק"כ מיל בשעה קלה בקפיצת הדרך. והנה אמרו (פסחים צג:) מהלך אדם ביום עשרה פרסאות ע"כ.

בין הבתרים כתיב (בראשית טו-ט) קחה לי עגלה משולשת ועז משולשת ואיל משולש, ולהורות שמחשבין ימי הגלות מברית בין הבתרים, על כן צוה ה' במצות קרבן פסח ליקח מן הכבשים או מן העזים, זכר לעז ואיל של ברית בין הבתרים ע"ש.

ובה נראה טעם לשבח, על מה ששינה באכילתו, הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא צלי (זבחים נו:). והוא כי ברית בין הבתרים היתה בלילה, וכמו שנאמר (שם טו-יב) ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברהם וגו'. ונאמר (שם טו-ה) ויוצא אותו החוצה, ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם וגו'. וראיית הכוכבים הם בלילה, על כן גם אכילת הפסח זכר לברית בין הבתרים זמנו בלילה דייקא. ורק בתחלתו עד חצות, דוגמת ברית בין הבתרים שהיתה בתחלת הלילה. ולהורות שאם נחשוב מאז, נמצא שכעת שלמו ת"ל שנה בשלימות, ונכנסין בשנת תל"א, על כן מצותו בא לאכלו 'צלי אש' דייקא שזה עולה תל"א.

וזהו ענין נתינת הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות נגד השלשת אבות. והיינו כי אם חושבין הארבע מאות שנה מלידת יצחק, לא היה אברהם בכלל הגזירה ההוא, שהתחילה רק מלידת יצחק, כי גר יהיה זרעך. אבל אם נחשב תחלת הגזירה מברית בין הבתרים, אז גם אברהם נכלל בכלל הגזירה, והוי יציאת מצרים זמן הגאולה להגלות של שלשת האבות. וכיון שהפסח של כבשים ועזים מורה שמונין הגזירה מברית בין הבתרים, על כן בא מצותו ליתן מהדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, לרמז על כל השלשה אבות, שכולם היה להם חלק בגזירת גלות זו.

ובהיות שבברית בין הבתרים כתיב ויוצא אותו החוצה (טו-ד). וברש"י הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים. וזהו לשון הבטה, מלמעלה למטה (ב"ר מד-יב) ע"כ. על כן נותנין הדם על המשקוף נגד אברהם, כי אז הגביהו ה' למעלה מחללו של עולם, והשקיף מלמעלה למטה, על כן נותנין הדם נגד אברהם על המשקוף דייקא.

*

ומעתה בהיות כי גלות מצרים היתה לתקן חטא מכירת יוסף, ותכלית התשובה היא קבלה על להבא, להוסיף אומץ באהבת ישראל איש לרעהו, על כן דיני

קודם חצות מארץ גושן שהיו מפוזרים, שיהיו כולם ברעמסס. וכאשר בא רגע הגאולה, בעצם היום הזה, אז נשא אותם על כנפי נשרים, ויצאו 'כל' צבאות ה' מארץ מצרים ברגעא חדא.

וזהו הענין שצוה ה' בפסח, ועצם לא תשברו בו (יב-מו), ומבואר בספר אמרי נועם בפרשתנו (נדפס בשנת ש' ליקוטים מרבתינו בעלי התוספות), פירוש כשם שאני לא שברתי עצם דכתיב בעצם היום הזה וגו', גם אתם לא תשברו עצם עכ"ל. וביאורו כי בהיות שהקרבת פסח בא לזכרון הברית בין הבתרים שהיה עז משולשת ואיל משולש, ושם היה שבירת עצם, ויבחר אותם בתוך וגו' (טו-י), ואם כן למה נאסר כאן. אלא בא ללמד את ישראל שיזכרו תמיד איך לא נתעבב גאולתם אפילו לרגע, שבעצם היום הזה יצאו 'כל' צבאות ה' ממצרים, שהולכים על כנפי נשרים, וגם האחרון שבישראל יצא באותה רגע של עצם היום הזה, ולכן עצם לא תשברו בו.

וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (מכה ז-טז), כמו כן תהא גם הגאולה העתידה, כאשר יבוא עתו וזמנו, אז בשעה אחד יתהפך הכל, משיעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול, ויקבץ נדחי עמו ישראל מארבע כנפות הארץ ברגע אחד כמו שהיה במצרים. ועל זה אמר, אני ה' בעתה אחישנה', כאשר יבוא עתה או אחישנה, יתהוו הדברים חיש מהר חוץ מדרכי הטבע ויגאלם. וכמו שמצינו ביוסף כאשר קץ שם לחושך, ובא עתו לצאת מבית הסוהר, כתיב וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור וגו' (בראשית מא-ד). וכתוב שם בספורנו, כדרך כל תשועת ה' שנעשית כמו רגע, כאמרו כי קרובה ישועתי לבוא (ישעיה נ-א). וכך היה ענין מצרים, כאמרו כי גורשו ממצרים (שמות יב-ט), כאמרם ז"ל שלא הספיק בצקן של אבותינו להחמיץ וכו'. וכן אמר לעשות לעתיד, כאמרו ופתאום יבוא אל היכלו האדון וגו' (מלאכי ג-א) עכ"ל. יראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשינו בישועתך באמת, ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים בביאת בן דוד במהרה דידן.

ופרסה היא ארבעה מילין, ואם כן מהלך אדם ביום אחד ארבעה מיל. ודרך של ק"כ מיל היא דרך שלשת ימים. ואם כן יציאתם ממצרים לסוכות, היתה בהליכה זו דרך של שלשת ימים, וכל זה הלכו בשעה קלה. והנה תיבת 'נא' פירושו עתה, כמו (בראשית יב-א) הנה נא ידעתי (אבן עזרא שם). וזהו נלכה 'נא' דרך שלשת ימים במדבר, שמעתה תיכף בתחלת ההליכה, נלך דרך של שלשת ימים.

*

אמנם הדבר צריך ביאור, הלא לא עבד קוב"ה ניסא למגנא, ולמה הוצרכו לנסים אלו, וכי לא היו יכולים לצאת ממדינה למדינה כדרך של בני אדם. אך הענין היא, דכתיב (איוב כח-ג) קץ שם לחושך, ובמדרש (ב"ר פט-א) זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום ע"כ. והיינו שכל מאורע חשוך שנגזר על האדם הוא מכוון מיום ליום ומשעה לשעה, וכאשר מגיע זמנו מתנוצץ הישועה. וכן אמרו (עבודה זרה נז). יסורין בשעה שמשגרין אותן על האדם, משיביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני, ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית וכו' ע"ש. וכמו כן שנות הגלות במצרים היו מכוונים עד כלות ארבע מאות שנה. אי אפשר להקדים הגאולה בכח בשר ודם אף רגע אחת, וכמו שאירע לבני אפרים שטעו לצאת קודם זמנו (סנהדרין צב). וכמו כן אי אפשר לאחר הגאולה שלא יצאו בשעה שנקבע לגאולתם.

והנה יצאו ממצרים ששים רבוא רגלי הגברים לבד מטף, ואין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים (בכורות ה:), אשר זהו כחמשים מליון חמורים. ולצאת ממצרים ברגל בשיירה כדרך של בני אדם, היו הראשונים יוצאים ברגע הגאולה בעצם היום הזה, והאחרונים בסופה של השיירה היו יוצאים שעות או ימים רבים אחר זה, והיה מתאחר זמן גאולתם. והנה זמן גאולתם נקבע ברגע של חצי היום, וכמו שנאמר (יב-מא) ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים (ספרי האיזנו לב-מה). על כן קיבצם ה'

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' אליעזר זוסיא קיש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' חנני שפיטץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בתו למול טוב	מוה"ר ר' אשר זעליג נאה הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בתו למול טוב	מוה"ר ר' אברהם אויש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואיו בנו למול טוב
מוה"ר ר' משה נפתלי טענענבוים הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנסו בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יואל מייזעלס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנסו בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' אשר יואל פאללאק הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנסו בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' מרדכי יואל קליין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב